

תיקנו בכה"ג לברך ברכה זו. ושור"ר בספר ברכת ה' (ח"ד פרק ד ציון 146) שדייק מדברי הרדב"ז הנ"ל שאין לברך על קבר אחד או שניים שאינם בתוך בית הקברות שידוע מספרם, ולפיכך על קברי האבות והאמהות ועל קברי תנאים ואמוראים וצדיקים שונים שאינם בתוך בית קברות, אין לברך ברכת אשר יצר אתכם בדין וכו', וכל שכן שאין לברך על קבר אחד כגון על קבר רחל אמנו ע"ה. ע"כ.

והיכא שצריך לברך ברכה זו, יש לברך אף אם הולך בחוה"מ (וכנ"ל), דאין זה מסוג צידוק הדין, כי אם ברכת השבח, וכמ"ש האחרונים שאף בשבת יש לברך ברכה זו מטעם זה. הובאו בספר כף החיים (סימן רכד ס"ק מח), ובספר ילקוט יוסף (חלק ז סימן י הלכה לג).

בעל קרי יכול לבקר בקברי הצדיקים

(יב) בספרים הקדושים הוזהירו שבעל קרי לא יבקר ^{למנוח} בבית הקברות לפני שטבל מטומאתו, כדי שלא ידבק בו החיצונים, אולם נראה שלגבי קברות הצדיקים אין צורך להקפיד בזה. ושור"ר שכ"כ בשו"ת יבי"א (ח"ד חיו"ד סי' לה סק"ה) בשם שו"ת מנח"א (ח"א סי' סא). ושם כתב שאף אם עובר דרך קברות אחרים אין לחוש, כיון דהוי צורך מצוה, שומר מצוה לא ידע דבר רע.

אין צריך ליטול ידיו ביציאתו מקברו של הצדיק, אא"כ עובר דרך קברות אחרים

(יג) בספר אשכבתיה דרבי (אות סג) כתב דאין צריך ליטול ידיו ביציאתו מקברו של הצדיק. והובא להלכה בספר חיי משה (עמוד כד), ובספר ילקוט יוסף (שם הלכה כז). אולם רבנו בחיי בספר כד הקמח (סוף ערך אהבה) כתב שאין צריך ליטול ידים בהתעסקות הצדיק שמת במיתת נשיקה, שהרי לא שורה עליו טומאה, וכמו שאמרו על מיתתו של רבי יהודה הנשיא. ע"ש. ומבואר מזה לכאורה דלשאר צדיקים בעינן נטילה. אולם נראה דלאו דוקא הוא, וכל שידוע לנו שהיה צדיק גמור חזקה שמת במיתת נשיקה. וכ"כ רבנו בחיי גופיה בחיבורו על התורה (ריש פרשת אמור) שכל חכם שזוכה שיקויים בו הפסוק "שפתים ישק משיב דברים נכוחים" זוכה למות מיתת נשיקה, ורבנו הקדוש ז"ל זכה אליה. ע"כ. וכ"כ הרמב"ן (ריש פרשת חוקת) בסתימות שהנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין, והוא שאמרו צדיקים אינם מטמאין. וכ"כ בספר החינוך (מצוה רסג), ובספר הורקאנטי (פרשת חוקת דף מ.). ובספר ארץ חיים (חיו"ד סי' שעב סעיף א ד"ה אגן),

ובשו"ת הסבא קדישא (חיו"ד סי' כג), כתבו כן בשם כמה גדולים. ואף שבגמ' ב"ב (יז.) אמרו ששה לא שלט בהן מלאך המות, ואלו הן אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים. צ"ל דיש שני סוגי מיתת נשיקה, וכן מבואר במ"ש הגרי"ח ז"ל בספר בן יהוידע (ב"ב שם) וז"ל הנה כל צדיק גדול אינו מת ע"י מלאך רע, אלא ע"י מלאך הקדוש שהוא מצד הגבורות, ועכ"ז בעת שליחותו נקרא מלאך המות, אבל ששה צדיקים אלו מתו ע"י אור שכינתו יתברך בנשיקה, או כל צדיק אע"פ שימות ע"י אור שכינתו יתברך, עכ"ז יתגלה לפניו באותה שעה מלאך המות, כדי שיפחד וימסור נפשו ברצונו הטוב לאור השכינה. ע"כ. ואף שלמעשה אין אנו סומכים על דברי הפוסקים הנ"ל, כדי להתיר לכהן להטמא לצדיקים, כמבואר בפוסקים, עיין בשו"ת יחיה דעת (ח"ג סי' נח), ובשו"ת אז נדברו (ח"ג סי' נז), מ"מ לגבי נט"י שהוא מדרבנן יש לסמוך על דעתם, וכן המנהג. אולם נראה דאם עובר דרך קברות אחרים צריך ליטול ידיו.

נשים יכולות לבקר בקברי הצדיקים ואף בזמן ראיתן

(יד) מה שהוזהירו בספרים הקדושים שהנשים לא תלכנה לבית הקברות בזמן ראיתן (ובשו"ת יבי"א (שם) כתב שלא בזמן ראיתן ליכא קפידא אף שעדיין לא טבלה, ודלא כמ"ש בספר גשר החיים. ע"ש). והגר"א באגרתו כתב שתשמור שלא תלך (הנשים) לבית הקברות כלל וכלל, וכל הצרות והעוונות באים מזה. נראה שהזהרה זו לא נאמרה לגבי קברי הצדיקים, וכן הוא המנהג. ואף אם עוברת דרך קברות אחרים אין לחוש, כיון דהוי צורך מצוה, ושומר מצוה לא ידע דבר רע.

לא ילך לקבר שתי פעמים ביום אחד אף אם הוא מקברי הצדיקים

(טו) אולם לגבי מה שהזהיר ר"י החסיד בצוואתו (אות יב) שלא ילך לקבר שתי פעמים ביום אחד, אלא יבקש כל רצונו בפעם אחת, ולא ישוב לאותו קבר עד למחרת. ע"כ. נראה דגם לגבי קברי הצדיקים נאמרה צוואה זו.

אפשר להשתטח על קברי הצדיקים אף בתוך השנה לפטירתם, ולבקש מהם שיתפללו עלינו

(טז) בשו"ת מלמד להועיל (ח"ב סי' קמד) כתב שיש נוהגים שלא לילך על קברי אבות או שאר קרובים בשנה ראשונה למיתה, ואפשר דטעמא משום דרשעים נידונין יב' חודש. ע"כ. ונראה דכל